

(Време, 18. август 2011)

Ни крива и нимало дужна, Немачка је упала у маказе светске финансијске и европске дужничке кризе: с једне стране Европска централна банка (ЕЦБ) и економски угрожени европски партнери од Грчке и Ирске, преко Италије, па све до главног савезника Француске очекују да најјача европска економија још више одрешу кесу и спасава што се у еврозони спасити може; с друге стране "радни, дисциплиновани и штедљиви" Немци питају се све гласније: зашто би они преко сваке мере плаћали за туђе дугове и нечији живот изнад сопствених могућности? Канцеларка Ангела Меркел још увек неодлучно балансира између спољнополитичких притисака да Немачка подметне и друго раме под туђе дугове, и претње коалиционог партнера њене Демокришћанске партије (ЦДУ) – либерала (ФДП) – да би у том случају изашли из владе.

Копља су наново почела да се ломе око нове "чаробне речи" у европском пакету за спасавање презадужених држава еврозоне – "евро-обвезница" (*Еуробондс*). Око њиховог евентуалног увођења превентивно је избила свађа у немачкој коалиционој влади – која се томе за сада противи – око њих тек предстоји велика свађа на европском нивоу. Принцип евро-обвезница био би у суштини ништа друго до да земље еврозоне заједнички гарантују за нове кредите земаља чланица по уједначеним каматним стопама, што би презадуженим, ризичним државама омогућило да дођу до свежег новца за рефинансирање дугова по знатно нижим каматним стопама него до сада. За Немачку са високим кредитним рејтингом, међутим, осим што би била главни "жирант" за нестабилне европске економије, то би значило да би морала да плаћа за преко два одсто веће камате него до сада.

Од Немачке остатак Европе тражи ни мање ни више него да прескочи преко сопствене сенке и сопствених досадашњих фискалних принципа. Док су за коалиционе partnere ЦДУ-а канцеларке Ангеле Меркел евро-обвезнице "ђавоља посла" и начисто не долазе у обзир, Меркелова је изјавила да оне нису исправна мера и да "за сада" нису на дневном реду. Немачки недељник "Шпигл" то "за сада" тумачи тако да се у ЦДУ ипак увелико

размишља о "најгорем сценарију" – *worst case* – ако све друге антикризне мере пропадну и ако дође до тога да еврозону и евро треба спасавати баш свим расположивим средствима. Такав исход није искључен, јер су све мере које су до сада предузимале политичке и финансијске институције Европске уније у сузбијању прво финансијске, па затим дужничке кризе изгледале као да ватрогасци пожар широких размера гасе тако што на поједина жаришта периодично доливају воду, а пожар, наравно, не јењава, већ се шири. Пример Грчке показује како је ЕУ одобрила један пакет финансијске помоћи, па затим други, проширени, све условљено ригорозним мерама штедње грчке владе, а да после свега грчка држава и банке дугују 311 милијарди евра и даље не знају како то да отплате.

Растерећење каматних трошкова за додатне кредите презадужених земаља Немачку би коштало милијарде евра. С друге стране, поборници заједничких европских обвезница сматрају да би таква мера коначно довела до суштинског обнављања поверења у државе које грцају под дуговима и дала им мало маневарског простора уз могућност да дођу до јефтинијих пара. За то су и шеф Евро-групе Жан-Клод Јункер и председник Европске комисије Жозе Мануел Барозо, и председник ЕЦБ-а Жан-Клод Трише, а да о кандидатима за банкрот са југа Европе не говоримо. За евро-обвезнице је однедавно и Француска, којој као и у случају САД прети да јој кредитни рејтинг са врхунских ААА опадне, па би тако порасле и камате под којим би долазила до свежег новца. У уторак је Меркелова отишла у Париз да би са председником Француске Николом Саркозијем разговарала о мерама за превазилажење дужничке кризе у ЕУ и њиховој бољој координацији. Званично, евро-обвезнице нису биле на дневном реду. Незванично, кризни састанак би могао да има мото "сестро, спасавај". Јер, француска привреда стагнира, према недељнику "Журнал ди диманш" у буџету ће због мањих прихода од пореза недостајати око 10 милијарди евра, зато ће бити потребно увођење још већих мера штедње, а 2012. је изборна година у Француској.

ДЕЖУРНИ КРИВАЦ: Шта год урадила, Немачкој прети опасност да постане дежурни европски кривац: ако одбије евро-обвезнице, оптужиће је за евентуално пропаст еврозоне, или макар економску пропаст појединих држава; ако пристане, Немачка ће свакако пристати само под сопственим, јасно дефинисаним условима, а онда би могли да је оптуже да жели да доминира Европском унијом. "Евро-обвезнице су искључене, докле год чланице еврозоне воде самосталну финансијску политику", изјавио је немачки министар финансија Волфганг Шојбле. Цена би, дакле, била појачана европска интеграција, наглашено политичка унија, поготово у сфери финансијске политике. Наравно да би у том случају Немачка тражила већа права у Европском парламенту, недодирљиве критеријуме за финансијску стабилизацију и механизме за санкционисање држава које их се не придржавају.

Оснивач хец-фондова и "финансијски геније", који се обогатио спекулацијама на берзи када је фунта пала, Џорџ Сорос у Немачкој већ сада види "највећег кривца за ескалацију кризе еврозоне". "Немачко оклевање је довело до тога да Грчка криза порасте, да се прошири и претвори у егзистенцијалну кризу Европе", написао је Сорос за немачки "Привредни лист" (*Handelsblatt*). По њему, у старту је била грешка што за исплату дугова није гарантовала Европска унија, већ поједине државе чланице. Немачка сноси посебну одговорност, јер "само Немачка може да преокрене динамику европског пропадања". Политика "малих корака" канцеларке Ангеле Меркел је исувише спора, пише Сорос, а ситуација све више постаје "неодржива". Он објашњава да је актуелна кризна стратегија са кредитима за Грчку и пакетом за спасавање за који гарантују поједине државе неодржива, јер тако, на пример, Италија и Шпанија морају да плаћају веће камате за своје државне обвезнице него што саме добијају од Грчке за кредите који су јој одобрени као потпора. Сада и Сорос једини излаз види у заједничким евро-обвезницама, које би презадуженим државама омогућиле повољније рефинансирање кредита. Он каже да је та "прљави" реч "евро-обвезнице" неопходна, јер "евро може да функционише само ако су чланице еврозоне у стању да велики део својих дугова рефинансирају под истим условима". Он каже и да би евро-обвезнице требало увести под јасним финансијским правилима, која би била прихватљива за немачке бираче и позива Немачку као најјачу државу ЕУ да формира и диктира правила, која би други следили, јер "само тако може да се одбије нова банкарска криза и светска депресија". За грчку кризу каже да се према њој до те мере "лоше опходило" да је "регулисани излаз Грчке из еврозоне можда сада заиста и најбоље решење". Исто важи и за Португал, а "ЕУ и евро би то преживели", закључује Сорос.

НАДГЛАСАВАЊЕ: Упркос изразитом противљењу Немачке, Европска централна банка је само у седмици пре 12. августа за 22 милијарде евра купила државне обвезнице дуговима оптерећених земаља еврозоне како би их финансијски подупрла. Иако ЕЦБ детаље не објављује, стручњаци тврде да су том приликом углавном купљене обвезнице Италије и Шпаније. Прошле године је Европска централна банка куповала државне обвезнице, пре свега грчке, португалске и ирске, те је са овом новом интервенцијом нагомилала "труле" обвезнице економски и финансијски нестабилних држава у вредности од укупно 96 милијарди евра. Објашњење за куповину државних обвезница после четворомесечне паузе: повећао се притисак на Италију и Шпанију, које су морале повериоцима да плаћају камате више од шест одсто, а најновијом интервенцијом ЕЦБ-а рента на италијанске и шпанске обвезнице пала је на пет процената, чиме је практично омогућила да ове две земље остану ликвидне и смањила притисак на локалне банке. Програм откупљивања државних обвезница презадужених земаља еврозоне започела је као антикризна мера ЕЦБ-а у мају 2010. године. Критичари сматрају да ЕЦБ тако индиректно државама позајмљује новац да би остале ликвидне и да се на тај начин одриче сопствене самосталности.

Као и раније, и ова најновија интервенција ЕЦБ-а изазвала је оштре реакције у Немачкој.

"ЕЦБ не сме да постане институција која на дуге стазе исправља пропусте појединих националних буџета, као сада у случају Италије. То није њена улога и то смањује притисак на погођене земље, да саме своје буџете доведу у ред", изјавио је председник владе покрајине Хесен, Фолкер Буфије. Немачки медији преносе изјаве политичара и банкара да је ЕЦБ овим поступком изгубила "институционалну самосталност", да је прекорачила "финансијско-политичке компетенције, који су основа европских уговора", да "немачка централна банка (*Deutsche Bundesbank*) никада не би финансирала државне дугове на уштрб вредности новца", те да је то "велики ударац за комплетну изградњу евра".

Бивши шеф немачке централне банке Аксел Вебер се још пре годину дана оштро противио планираним интервенцијама ЕЦБ-а, то јест куповини државних папира презадужених земаља. Он је то назвао "јасном повредом уговора" на коме се заснива ЕЦБ, јер једна централна банка мора да одолева притисцима влада. Савет ЕЦБ-а је пре годину дана ипак већински одлучио да се откупи део грчких државних обвезница.

Баш као што је сада већински донео одлуку да се откупи пакет италијанских и шпанских државних обвезница, чему се овога пута противио нови председник немачке централне банке Јенс Вајдман. Као и његов претходник, био је надгласан. Ово надгласавање шефа централне банке најчвршће и најјаче европске привреде у Немачкој све више наилази на негодовање. Револт код немачких грађана изазива то што дужничком кризом оптерећене европске институције и државе неће да прихвате савете земље која очигледно зна шта ради и што се тиче привредне и што се тиче финансијске политике. Посматрано из немачког угла, непрестаним рефинансирањем кредита и баснословним финансијским ињекцијама, смањује се притисак на поједине националне владе да максимално стегну каиш и доведу у ред однос између реалних прихода и расхода државе, а од немачких пореских обвезника други Европејци, који нису спремни ничега да се одрекну да би се извукли из ситуације за коју су сами криви, очекују да финансирају њихов живот изнад сопствених могућности.

ЕВРОПСКА МОНЕТАРНА САВЕСТИ: Суштинско неслагање Немачке са неким другим чланицама еврозоне тиче се улоге ЕЦБ-а. У традицији немачке централне банке је да се немилосрдно руководи утеривањем финансијске дисциплине. Она је сада, међутим, део европског система централних банака у чијем се средишту налази ЕЦБ. Немачка централна банка у оквиру монетарне политике за многе је била и остала "монетарна савест" Европе, ако не и читавог света. А њен основни принцип је одувек био: централна банка треба да сузбија инфлацију, да снабдева привреду готовином – а иначе по могућству да не ради ништа. Централне банке треба да буду независне, а њихови руководиоци тврди и непокорни.

Такав је, пише "Шпигл", и Јенс Вајдман, представник старе немачке школе. Он недвосмислено понавља да одбија да се ЕЦБ све више увлачи у сузбијање финансијске и дужничке кризе. Обвезнице банкротираних држава ЕЦБ не треба ни под којим условима да се третирају као било каква гаранција и не треба да се купују никакви државни папири зарад подршке појединим тржиштима. "Колективизирање ризика у случају несолидних државних финансија и погрешног укупног развоја привреде слаби основе монетарне уније која се заснива на личној одговорности, јер ће у супротном у будућности бити само још теже да се одрже подстицаји за солидну финансијску политику", каже Вајдман.

Међутим, такви аргументи у Европи тренутно не пролазе. Под притиском са свих страна колеба се, изгледа, и канцеларка Ангела Меркел.

Контрааргумент гласи: да за немачко финансијско-традиционалистичко поповање, док се еврозони урушава тло под ногама, једноставно нема више времена. Јер, светска криза тржишта новца, која је прерасла у банкарску кризу, из које се изнедрила дужничка криза, а која лако може да мутира у државну кризу, досегла је толике размере, јавни и приватни дугови премашили су све историјске рекорде, те је потребно да се одмах премошћују тектонски поремећаји како не би дошло до урушавања система.

Како каже један немачки коментатор: краткорочна нужност добија приоритет над оним што би дугорочно било исправно – драстичне последице осетићемо сви. Принципи попуштају пред налетом панике.

У таквој ситуацији, док се у ЕУ воде кризни састанци о опстанку еврозоне, а све се некако врти око Немачке, кабинет канцеларке најављује да би Ангела Меркел 22. августа требало да дође у службену посету Загребу и Београду, те да са хрватским и српским званичницима разговара о "билатералним и међународним питањима". Српски медији преносе да ће се причати о ситуацији на северу Косова, кандидатури Србије за чланство у Европској унији, привредној сарадњи и утицају економске ситуације у Европи на Србију... Можда би Меркелова могла да се информисе како су Словенци крајем осамдесетих година прошлог века почели да се буне да неће више да финансирају остале југословенске републике и покрајине које ништа не раде и само се задужују док они вредно и дисциплиновано раде, а са југа заједничке земље са заједничким тржиштем и монетом им поручивали да су се Словенци управо обогатили на њиховој јефтиној радној снази, узимајући им јефтино сировине, да би на то заједничко тржиште

пласирали финалне скупе производе.

Евро-обвезнице

Све државе еврозоне периодично узимају паре са тржишта новца да би инвестирале. За новац самостално гарантују државним обвезницама на различите временске периоде да би при њиховом истеку отплатиле комплетан дуг. Ако нека држава своје дугове када дође време за наплату не може да отплати, формално би банкротирала. Да се то не би догодило, државе које не могу да отплаћују дугове рефинансирају старе кредите новим кредитима, али под неповољнијим условима, јер им у том случају опада кредитни рејтинг.

Јер на тржишту капитала влада закон: што је већи ризик да једна држава не може да отплати своје дугове, то су веће камате које инвеститори захтевају. Немачка тако може релативно повољно да се задужује, а Грчка, Ирска, Шпанија, Португал или Италија само под високим каматним стопама. Недавно обарање кредитног рејтинга САД са максималних ААА изазвало је нови светски талас кризе, а слично прети да се догоди и Француској.

Другим речима: За земље са финансијским тешкоћама свеж новац је скуп, а неопходан да би превазишле финансијске проблеме, што само погоршава ситуацију. Врзино коло високих каматних стопа на кредите за кризом угрожене земље требало би да разбију евро-обвезнице. Европска "дужничка агенција", која би тек требало да се оснује, могла би да у име свих земаља еврозоне издаје заједничке обвезнице као гаранцију за нове кредите. Тиме би земље еврозоне наступале као јединствен дужник.

Нестабилни дужници као Грчка тако би знатно повољније могли да дођу до свежег новца, јер би и земље са високим кредитним рејтингом као Немачка или Аустрија за то гарантовале: процена ризика би се смањила, а с њом и камате. За Немачку и друге финансијски стабилне земље, међутим, кредити би у таквом систему били скупљи, јер Грчка и остали "банкротери" повећавају процену ризика па тиме и каматне стопе.

Немачка такву могућност не разматра због социјалне или некакве друге солидарности, већ као додатну меру да се спречи евентуални банкрот великих дужника, у ком случају би немачке банке остале без милијарди евра које им ове дугују. Наравно да постоји

Све се врти око Немачке

Пише: Андреј Ивањи
четвртак, 25 август 2011 11:28

ризик за стабилне земље еврозоне – то тврде критичари – да се сав тај силан новац просипа у рупу без дна и да у залудном покушају да спасу еврозону у садашњим оквирима само слабе сопствене економије.